ECLI:LV:AT:2025:0616.A420229019.20.S

Lieta Nr. A420229019, SKA-34/2025

Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts

SPRIEDUMS

Rīgā 2025.gada 16.jūnijā

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Laura Konošonoka, senatores Dzintra Amerika un Diāna Makarova

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /Persona A/ pieteikumu par zaudējumu 9093,07 *euro* un nemantiskā kaitējuma 7000 *euro* atlīdzināšanu, sakarā ar /Persona A/ un Valsts policijas kasācijas sūdzībām par Administratīvās apgabaltiesas 2022.gada 29.novembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts policija uzsāka administratīvā pārkāpuma lietvedību par faktu, ka dzīvojamā mājā /Adrese A/, iespējams, tiek veikta nereģistrēta uzņēmējdarbība (nelikumīga tipogrāfija), par ko paredzēta atbildība Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk – kodekss) 166.^{2}pantā.

2017.gada 16.novembrī policijas darbinieki veica minētās dzīvojamās mājas apskati, kuras laikā izņēma datoru procesorus un ārējo cieto disku kā administratīvā pārkāpuma izdarīšanas rīkus.

2018.gada 29.jūnijā pieteicējai tika sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols par autortiesību pārkāpumu, par ko paredzēta atbildība kodeksa 155.^{8}pantā.

Administratīvā pārkāpuma lietas materiāli nosūtīti Zemgales rajona tiesai, kura 2018.gada 10.septembrī nolēma izbeigt lietvedību administratīvā pārkāpuma lietā par pieteicējas saukšanu pie administratīvās atbildības, jo konstatēja, ka ir iestājies kodeksa 37.panta ceturtajā daļā paredzētais noilgums.

Izpildot tiesas lēmumu, policija izņemtās mantas atdeva atpakaļ pieteicējai.

[2] Pieteicēja vērsās Valsts policijā ar iesniegumu, lūdzot atlīdzināt zaudējumus un nemantisko kaitējumu, kas viņai radies sakarā ar policijas veiktajām darbībām administratīvā pārkāpuma lietvedībā. Policija pieteicējas prasījumu noraidīja.

Pieteicēja vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par zaudējumu un nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu.

[3] Administratīvā apgabaltiesa ar 2022.gada 29.novembra spriedumu pieteikumu daļēji apmierināja, atzīstot par prettiesisku Valsts policijas Zemgales reģiona pārvaldes Jelgavas iecirkņa amatpersonu rīcību administratīvā pārkāpuma lietvedībā un uzliekot pienākumu atlīdzināt pieteicējai nodarītos zaudējumus 1053,30 *euro* un nemantisko kaitējumu 200 *euro*.

Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšana pārsniedza likumā noteiktos termiņus administratīvā soda piemērošanai. Pieteicējai ilgstoši netika noteikts procesuālais statuss administratīvā pārkāpuma lietā, un viņai piederošo mantu izņemšana notika bez pieteicējas klātbūtnes. Policijas amatpersonas nav nodrošinājušas pirmstiesas izmeklēšanu saprātīgā termiņā, kā arī ir darbojušās ārpus savas kompetences, jo pēc administratīvā pārkāpuma kvalifikācijas maiņas lietu nav nosūtījušas vispārējās jurisdikcijas tiesai. Arī jautājuma izlemšana par cietušās personas statusa noteikšanu nebija policijas kompetencē.

[3.2] Policijas amatpersonu neatbilstošas rīcības un nepamatotas vilcināšanās dēļ administratīvā pārkāpuma lieta netika izskatīta likumā noteiktajā termiņā un iestājās noilgums. Šie procesuālie pārkāpumi ir būtiski aizskāruši pieteicējas tiesības.

[3.3] Policijas amatpersonu nepamatotas rīcības dēļ pieteicējai ilgstoši nebija iespējams atgūt izņemtās ierīces, kas bija nepieciešamas saimnieciskās darbības veikšanai. Tādēļ ir konstatējama cēloņsakarība starp policijas amatpersonu prettiesisko rīcību un pieteicējai nodarīto kaitējumu. Pieteicēja nav līdzatbildīga par kaitējuma rašanos.

[3.4] Nav iegūti pierādījumi tam, ka pieteicējai piederošajos datoros esošajai privāta rakstura informācijai būtu piekļuvušas nepiederošas personas. Tādēļ nav konstatējams Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96.pantā nostiprināto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpums. Nav arī pierādījumu tam, ka pieteicēja būtu zaudējusi reputāciju kā saimnieciskās darbības veicēja.

[3.5] Pieteicējai nodarītais nemantiskais kaitējums nav smags, bet policijas amatpersonu pieļautie procesuālie pārkāpumi ir būtiski. Tādēļ atlīdzinājums nosakāms naudas izteiksmē, ņemot vērā arī citās administratīvajās lietās piešķirtā nemantiskā kaitējuma apmēru un kritērijus, pēc kādiem tas noteikts.

[3.6] Pieteicēja ir pierādījusi zaudējumus 798,60 *euro* par saimnieciskajai darbībai nepieciešamās datortehnikas īri, bet nav pierādījusi atrautās peļņas esību, jo pieteicējai bija iespēja iegūt visu nepieciešamo informāciju, kas tika glabāta izņemtajā datortehnikā.

[3.7] Pieteicējai ir atlīdzināmi juridiskās palīdzības izdevumi 254,70 *euro* atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumos Nr. 1493 „Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību” (turpmāk – Atlīdzināšanas noteikumi) paredzētajiem izdevumu veidiem un apmēram.

[4] Valsts policija iesniedza kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu pieteikuma apmierinātajā daļā, norādot turpmāk minētos argumentus.

[4.1] Tiesa kļūdaini secināja, ka lietā nav konstatējama procesa virzītāja mērķtiecīga un atbilstoša rīcība. Administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšanas brīdī iestādei nebija zināma konkrēta pie atbildības saucamā persona, tādēļ nebija pamata tieši pieteicējai piešķirt pie administratīvās atbildības saucamās personas statusu. Pēc lietvedības uzsākšanas šādu statusu ir iespējams piešķirt, sastādot administratīvā pārkāpuma protokolu, bet to iespējams izdarīt tikai pēc visu nepieciešamo pierādījumu iegūšanas.

[4.2] Valsts policija, izņemot pieteicējai piederošās mantas, nav pārkāpusi kodeksa 256.[1]pantu, kas regulē administratīvā pārkāpuma vietas apskates veikšanas pamatu un kārtību. Tiesa nav pamatojusi, kādēļ, saņemot publiski nepieejamas telpas īpašnieka piekrišanu, viņa klātbūtnē veiktā publiski nepieejamas telpas un tajā esošo objektu apskate bija prettiesiska.

[4.3] Tiesa nepamatoti atzinusi, ka Valsts policijas amatpersonām pēc administratīvā pārkāpuma kvalifikācijas maiņas lieta bija jānosūta vispārējās jurisdikcijas tiesai. Policijas uzdevums bija veikt lietā nepieciešamās procesuālās darbības, lai atklātu, procesuāli nostiprinātu un pārbaudītu faktus, kam bija nozīme administratīvā pārkāpuma lietā. Tikai pēc pierādījumu iegūšanas un administratīvā pārkāpuma protokola sastādīšanas lietu varēja nosūtīt izskatīšanai tiesai.

[5] Pieteicēja iesniedza kasācijas sūdzību par tiesas noteikto kaitējuma apmēru.

Kasācijas sūdzībā norādīts, ka tiesas spriedumā nav atspoguļots tas, kāpēc izvēlēts tieši šāds nemantiskā kaitējuma apmērs, un ka nemantiskais kaitējums ir jānosaka atsevišķi par katru iestādes pieļauto prettiesisko rīcību.

Tāpat kasācijas sūdzībā norādīts, ka tiesa ir sagrozījusi lietas apstākļus, atzīstot, ka pieteicēja ir atteikusies no sākotnēji norādītās juridiskās palīdzības izdevumu summas. Tiesa ir atstājusi bez ievērības līgumus ar SIA „Autoinfo”, SIA „CikOpt” un SIA „Izdevniecība Autoinfo” un nepamatoti secinājusi, ka pieteicējai ir izdevies no izņemtās datortehnikas iegūt visu nepieciešamo informāciju.

Kasācijas sūdzībā izteikts lūgums vērsties Satversmes tiesā par Krimināprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Kaitējuma atlīdzināšanas likums) 10.panta trešās daļas neatbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 92.panta trešajam teikumam.

Motīvu daļa

[6] Kasācijas kārtībā izvērtējams, vai tiesa ir pareizi noteikusi administratīvā pārkāpuma lietvedībā nodarītu zaudējumu un nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma pamatu un pareizi novērtējusi kaitējuma atlīdzinājuma noteikšanai būtiskos apstākļus.

[7] Atbilstoši Senāta iepriekš atzītajam šajā lietā administratīvajai tiesai ir jāizskata pieteikums par kaitējuma atlīdzināšanu un pašai jāpārbauda pēc būtības pieteicējas argumenti par procesuālajām darbībām administratīvā pārkāpuma lietvedībā (*Senāta 2021.gada 8.novembra lēmums lietā Nr. SKA-619/2021*, *ECLI:LV:AT:2021:1108.A420229019.10.L*).

Apgabaltiesa pārsūdzētā sprieduma rezolutīvajā daļā atzinusi par prettiesisku Valsts policijas Zemgales reģiona pārvaldes Jelgavas iecirkņa amatpersonu rīcību administratīvā pārkāpuma lietvedībā. Sprieduma motīvu daļā apgabaltiesa atzinusi, ka administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšana tikusi nepamatoti novilcināta un Valsts policija, ilgstoši nenosakot pieteicējai procesuālo statusu administratīvā pārkāpuma lietā, liegusi iespēju īstenot normatīvajos aktos paredzētās procesuālās tiesības. Tāpat apgabaltiesa atzinusi, ka Valsts policijas amatpersonas nav ievērojušas kodeksā noteikto procesuālo kārtību darbību veikšanā un lēmumu pieņemšanā, kā arī jautājumā par administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanas piekritību.

Valsts policija šiem secinājumiem nepiekrīt un uzskata, ka apgabaltiesa nepareizi interpretējusi kodeksa normas, kā arī nav pienācīgi novērtējusi visus lietas izlemšanai būtiskos apstākļus.

Par pieteicējas procesuālo statusu administratīvā pārkāpuma lietā

[8] Laikā, kad norisinājās strīdus administratīvā pārkāpuma lietvedība, kodeksa 238.^{1}panta pirmā daļa noteica, ka, saņemot ziņas, kuras norāda uz iespējamu administratīvā pārkāpuma izdarīšanu, šā kodeksa 247.pantā minētās personas triju darba dienu laikā pieņem lēmumu par administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšanu vai par atteikšanos uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību (šā kodeksa 238.^{2} un 239.pants), vai par materiālu pārsūtīšanu pēc piekritības. Lēmumu par administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšanu var pieņemt, arī sastādot administratīvā pārkāpuma protokolu vai fiksējot to rezolūcijas veidā uz dokumenta, kas satur ziņas vai faktus par iespējamu administratīvo pārkāpumu.

Reglamentējot administratīvā pārkāpuma protokolu, kodeksa 246.panta pirmā daļa noteica, ka par izdarīto administratīvo pārkāpumu pilnvarota persona sastāda administratīvā pārkāpuma protokolu. Atbilstoši kodeksa 248.panta pirmajai daļai protokolā citstarp ir norādāmas ziņas par pārkāpēja personu, administratīvā pārkāpuma izdarīšanas vietu, laiku, pārkāpuma būtību, normatīvo aktu un normu, kas paredz atbildību par šo pārkāpumu.

No minētajām normām izriet, ka administratīvā pārkāpuma lietvedība uzsākama tūlīt pēc tam, kad pilnvarotā persona saņem ziņas par iespējamo pārkāpumu. Ja šajā brīdī pie administratīvās atbildības saucamā persona ir zināma, tai pie atbildības saucamās personas statuss tiek piešķirts ar lēmumu par administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšanu vai noformējot administratīvā pārkāpuma protokolu. Tomēr, ja administratīvā pārkāpuma lietvedība ir uzsākta par faktu un pie administratīvās atbildības saucamā persona kļūst zināma tikai pēc tam, kad ir uzsākta administratīvā pārkāpuma lietvedība, atbilstoši kodeksa regulējumam pie administratīvās atbildības saucamās personas statuss var tikt piešķirts vēlāk, noformējot administratīvā pārkāpuma protokolu.

[9] Kodekss precīzi nenosaka brīdi, kad noformējams administratīvā pārkāpuma protokols, ja tas nav noformēts 238.^{1}panta pirmā daļā noteiktajā termiņā. Tomēr, apsverot, vai protokola noformēšana būtu iespējama un lietderīga tikai tā iemesla dēļ, lai piešķirtu personai pie administratīvās atbildības saucamās personas statusu, jāņem vērā administratīvā pārkāpuma protokola būtība un loma administratīvā pārkāpuma lietvedībā.

Saskaņā ar kodeksa 243.panta pirmo daļu pierādījumi administratīvā pārkāpuma lietā ir jebkuras šajā kodeksā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus administratīvā pārkāpuma lietvedībā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto, lai pierādītu administratīvā pārkāpuma esamību vai neesamību un noskaidrotu citus apstākļus, kam ir nozīme lietas pareizā izlemšanā.

Atbilstoši 243.panta ceturtajai daļai, ja vien administratīvā pārkāpuma lietvedībā netiek pierādīts pretējais, bez papildu procesuālo darbību veikšanas par pierādījumu uzskatāmas ziņas par faktiem, kuras administratīvā pārkāpuma konstatēšanas brīdī administratīvā pārkāpuma protokolā fiksējusi amatpersona.

Administratīvā pārkāpuma protokola kā pierādīšanas līdzekļa un sākotnējo apsūdzību saturoša dokumenta nozīmi Senāts uzsvēris jau iepriekš, norādot, ka administratīvā pārkāpuma protokols ir dokuments, kurā kompetenta amatpersona rakstveidā fiksē kādas personas prettiesiskas darbības. Faktiski šī amatpersona atzīst, ka ar protokolā konstatētajām darbībām persona ir izdarījusi pārkāpumu, par kuru paredzēta administratīvā atbildība. Šis dokuments kā sākotnēja apsūdzība ir pamats turpmākai lietvedībai administratīvā pārkāpuma lietā (*Senāta 2007.gada 25.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-157/2007, 137091905, 9.2.punkts*). Tas nozīmē, ka administratīvā pārkāpuma protokolā ir jānorāda gan konkrēta pie administratīvās atbildības saucamā persona – pārkāpuma izdarītājs –, gan arī kādas tieši personas prettiesiskās darbības veido konkrēto administratīvo pārkāpumu. Kamēr šie apstākļi nav noskaidroti, administratīvā pārkāpuma protokola noformēšana nav iespējama.

[10] Kodeksa 166.^{2}pantā paredzēta administratīva atbildība par nereģistrētu uzņēmējdarbību, un šī pārkāpuma subjekts var būt gan fiziska, gan arī juridiska persona. Valsts policija kasācijas sūdzībā uzsver, ka tās rīcībā esošās ziņas norādīja uz vairākām fiziskām personām un vienu juridisku personu kā iespējamo pārkāpēju (*lietas 3.sējuma 13.lapa*), tādēļ lietvedības uzsākšanas brīdī iestādei nebija pamata pie administratīvās atbildības saucamās personas statusu piešķirt tieši pieteicējai.

Senāts konstatē, ka apgabaltiesa iestādes norādītos apstākļus nav vērtējusi kopsakarā ar kodeksa normām, kas regulē lietvedības uzsākšanu administratīvā pārkāpuma lietā un pie administratīvās atbildības saucamās personas statusa piešķiršanu, bet apgalvojuma formā norādījusi, ka pieteicējai nepamatoti netika piešķirts pie administratīvās atbildības saucamās personas statuss, lai arī procesa virzītāja rīcībā bija ziņas par pieteicēju kā iespējamo pārkāpēju.

Līdz ar to secinājums par Valsts policijas rīcības, ilgstoši nenosakot pieteicējai procesuālo statusu administratīvā pārkāpuma lietā, prettiesiskumu izdarīts, nepietiekami izvērtējot visus apstākļus, kādos noritēja administratīvā pārkāpuma lietvedība, un nepiemērojot tās tiesību normas, kuras bija jāpiemēro.

Par pieteicējai piederošo mantu izņemšanu

[11] Apgabaltiesa, atsaucoties uz kodeksa 252.panta pirmo daļu, atzinusi, ka iestāde, izņemot pieteicējai piederošās mantas – datoru procesorus un ārējo cieto disku – brīdī, kad pieteicējai nebija noteikts procesuālais statuss attiecīgajā administratīvā pārkāpuma lietvedībā un bez viņas klātbūtnes, ir rīkojusies bez tiesiska pamata.

Senāts atzīst, ka apgabaltiesa, izdarot šo secinājumu, nav ņēmusi vērā citas tiesību normas, kas regulēja mantu un dokumentu izņemšanu.

[12] Mantu apskate un izņemšana ir viens no kodeksa 252.pantā paredzētajiem pasākumiem administratīvo pārkāpumu lietu lietvedības nodrošināšanā ar mērķi pārtraukt administratīvos pārkāpumus, noteikt pārkāpēja personu, sastādīt protokolu par administratīvo pārkāpumu un izpildīt administratīvo pārkāpumu lietās pieņemtos lēmumus.

Kodeksa 256.^{1}pantā reglamentēta administratīvā pārkāpuma vietas apskates procesuālā kārtība. Panta pirmā daļa noteic, ka administratīvā pārkāpuma vietas apskate ir konkrētas vietas un tajā esošo objektu apskate, ja tie saistīti ar izdarīto administratīvo pārkāpumu. Panta otrā daļa paredz, ka administratīvā pārkāpuma vietas apskates gaitā pilnvarotā amatpersona var izņemt administratīvā pārkāpuma priekšmetus un izdarīšanas rīkus. Atbilstoši panta piektajai daļai amatpersona, kurai ir tiesības sastādīt protokolu par attiecīgo administratīvo pārkāpumu, publiski nepieejamas teritorijas vai telpas un tajās esošo mantu, kā arī transportlīdzekļu apskati var izdarīt ar īpašnieka (valdītāja, turētāja) piekrišanu vai rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu. Savukārt panta septītā daļa paredz, ka publiski nepieejamas teritorijas, telpas, transportlīdzekļa vai priekšmeta apskati veic īpašnieka (valdītāja, turētāja) vai tā pārstāvja, vai pašvaldības pārstāvja klātbūtnē.

Kodeksa 257.panta, kurā reglamentēta mantu un dokumentu izņemšanas un uzglabāšanas procesuālā kārtība, pirmā daļa paredz kompetento amatpersonu tiesības izņemt mantas un dokumentus, kuri ir pārkāpuma priekšmets vai izdarīšanas rīks un kuri atrasti aizturēšanas, personas mantu vai vietas apskates laikā, kā arī pārkāpuma konstatācijas brīdī.

No minētajām tiesību normām izriet, ka mantu, kas uzskatāma par pārkāpuma priekšmetu vai izdarīšanas rīku, kompetentās amatpersonas var izņemt, lai novērstu tiesiski aizsargātu interešu apdraudējumu vai nodrošinātu administratīvā pārkāpuma izmeklēšanai nepieciešamos pierādījumus. Mantu izņemšana var tikt veikta citas procesuālās darbības – administratīvā pārkāpuma vietas apskates – laikā, un tiesību normas neizvirza pie administratīvās atbildības saucamās personas vai mantas īpašnieka klātbūtni kā obligātu priekšnoteikumu minētās procesuālās darbības veikšanai.

Konkrētajā gadījumā, kā to pamatoti kasācijas sūdzībā norādījusi Valsts policija, dzīvojamās mājas apskate, kuras laikā tika izņemta pieteicējas manta, tika veikta ar mājas īpašnieka piekrišanu. Apgabaltiesa nav norādījusi uz kādiem īpašiem apstākļiem, kuru dēļ mantu izņemšana varēja tikt veikta tikai pieteicējas klātbūtnē, kā arī nav pamatojusi secinājumu par noteikta procesuālā statusa piešķiršanu kā priekšnoteikumu personai piederošo mantu izņemšanai administratīvā pārkāpuma vietas apskates laikā.

Ievērojot minēto, apgabaltiesas secinājums, ka Valsts policijas amatpersonu rīcībai nav bijis tiesisks pamats, neatbilst tiesību normām un lietas apstākļiem.

Par administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanas novilcināšanu

[13] Apgabaltiesa atzinusi, ka administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšana tikusi nepamatoti novilcināta. Senāts turpmāk minēto iemeslu dēļ atzīst, ka apgabaltiesas norādītais pamatojums ir iekšēji pretrunīgs, turklāt atsevišķi secinājumi izdarīti, nepietiekami novērtējot lietā konstatētos apstākļus.

[13.1] Apgabaltiesa atzinusi, ka Valsts policijas amatpersonām objektīvi nebija nepieciešams tik ilgs laiks (no 2017.gada 3.novembra līdz 2018.gada 29.jūnijam), lai noskaidrotu, vai pieteicēja veic nereģistrētu komercdarbību (*pārsūdzētā sprieduma 13.punkts*). Šie secinājumi ir pretrunā pašas apgabaltiesas konstatētajam, ka no 2018.gada 17.janvāra Valsts policijas amatpersonas faktiski izmeklēja lietu par kodeksa 155.^{8}pantā paredzētu pārkāpumu un par kvalifikācijas maiņu pieteicējai paziņots 2018.gada 7.februārī (*pārsūdzētā sprieduma 14.punkts*).

Tātad apgabaltiesas secinājumi par lietas izskatīšanas nepamatotu novilcināšanu saistībā ar kodeksa 166.^{2}pantā paredzētā pārkāpuma izmeklēšanu neatbilst lietā konstatētajiem apstākļiem un tādēļ nav pareizi.

[13.2] Apgabaltiesa uzskatījusi, ka procesa virzītājam bija jālūdz pieteicējai iesniegt nepieciešamos pierādījumus (datorprogrammu iegādi apliecinošus dokumentus) (*pārsūdzētā sprieduma 15.punkts*) un arī šis apstāklis ir bijis pamats lietas izskatīšanas novilcināšanai.

Senāts norāda, ka administratīvā pārkāpuma lietas sagatavošana izskatīšanai ir Valsts policijas kompetencē ietilpstoša valsts pārvaldes darbība, kuras izpildē amatpersonām ir plaša rīcības brīvība noteikt, ar kādiem procesuāliem līdzekļiem un kādā kārtībā tiks sasniegts administratīvā pārkāpuma lietvedības mērķis savlaicīgi, vispusīgi, pilnīgi un objektīvi noskaidrot katras lietas apstākļus. Tādēļ tas vien, ka ir iespējams pakļaut kritikai kādas atsevišķas procesuālās darbības nepieciešamību vai izvirzīt pieņēmumu, ka cita procesuālā darbība būtu efektīvāka, nav pietiekams pamats konstatēt rīcības brīvības izmantošanas kļūdu.

Administratīvā pārkāpuma lietvedībā pierādīšanas pienākums gulstas uz iestādi (kodeksa 243.panta otrā daļa), un kā pierādījumus tā var izmantot tikai ticamas, attiecināmas un pieļaujamas ziņas pa faktiem (kodeksa 243.panta piektā daļa). Tādēļ par pamatotu atzīstams Valsts policijas kasācijas sūdzības arguments, ka pieteicējas iesniegti pierādījumi neatbrīvotu procesa virzītāju no kodeksa 243.panta astotajā daļā noteiktā pienākuma novērtēt šo pierādījumu ticamību, pieprasot attiecīgu atzinumu no datorprogrammu izstrādātājiem.

Līdz ar to apgabaltiesas secinājumi par procesa novilcināšanu, nepieprasot pierādījumus no pieteicējas, ir balstīti pieņēmumos un izdarīti, nepareizi novērtējot amatpersonu rīcības brīvību administratīvā pārkāpuma lietas izmeklēšanā.

Par administratīvā pārkāpuma lietas piekritību

[14] Apgabaltiesa norādījusi, ka pēc administratīvā pārkāpuma kvalifikācijas maiņas iestādei bija pienākums administratīvā pārkāpuma lietas materiālus trīs dienu laikā pārsūtīt pēc piekritības vispārējās jurisdikcijas tiesai, tādēļ arī jautājums par cietušās personas statusa noteikšanu lietā bija vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē. Apgabaltiesa atzinusi, ka Valsts policijas amatpersonas nav ievērojušas kodeksā noteikto kārtību jautājumā par administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanas piekritību un bez tiesiska pamata pieņēmušas lēmumu par cietušās personas statusa noteikšanu.

Senāts konstatē, ka no sprieduma neizriet skaidrs pamatojums šādu iespējamu pārkāpumu saistībai ar pieteicējas norādītajiem procesuālajiem pārkāpumiem, kas ir šīs lietas pārbaudes priekšmets. Turklāt apgabaltiesas apsvērumi arī pēc būtības nav pareizi.

[15] Atbilstoši kodeksā ietvertajam tiesiskajam regulējumam pēc lietvedības uzsākšanas administratīvā pārkāpuma lietā sākas lietas sagatavošana izskatīšanai. Lietas sagatavošana izskatīšanai ir procesa stadija, kurā tiek veiktas nepieciešamās izmeklēšanas darbības, iegūti pierādījumi, izlemts jautājums par cietušo, kā arī veiktas citas procesuālās darbības, lai noskaidrotu lietā būtisko informāciju. Šī administratīvā pārkāpuma procesa stadija noslēdzas ar administratīvā pārkāpuma protokola sastādīšanu.

Valsts policija kasācijas sūdzībā pamatoti norāda, ka lietās, kuru izskatīšana atbilstoši kodeksa 213.pantam ir nodota rajona (pilsētas) tiesai, policijas kompetencē ietilpst gan administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšana, gan arī lietas sagatavošana izskatīšanai. Minētais skaidri izriet no kodeksa 243.panta otrās daļas, kas noteic, ka pierādīšanas pienākums tiesā ir iestādei, kas uzsākusi administratīvā pārkāpuma lietvedību. Savukārt tiesa, izskatot administratīvā pārkāpuma lietas materiālus un uzklausot tiesas sēdē lietas dalībniekus, atbilstoši kodeksa 272.pantā noteiktajam izvērtē, vai ir izdarīts administratīvais pārkāpums un vai to ir izdarījusi pie administratīvās atbildības sauktā persona, kā arī noskaidro citus apstākļus, kam ir nozīme lietas pareizā izlemšanā. Līdz ar to apgabaltiesas secinājums par iestādes pieļautajiem pārkāpumiem attiecībā uz administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanas piekritību pēc administratīvā pārkāpuma kvalifikācijas maiņas neatbilst tiesību normām.

[16] Cietušā institūts regulēts kodeksa 261.pantā. Atbilstoši minētā panta otrajā daļā noteiktajam personu par cietušo atzīst institūcija (amatpersona), kura ir tiesīga izskatīt administratīvā pārkāpuma lietu. Tomēr jāņem vērā, ka šis pants noregulē tipiskāko situāciju, kad administratīvā pārkāpuma lietu sagatavo izskatīšanai un arī izskata valsts institūcija (amatpersona), nevis rajona (pilsētas) tiesa. Par to liecina 261.panta ceturtajā daļā paredzētā atteikuma atzīt par cietušo pārsūdzības kārtība augstākā iestādē vai tiesā. Tā kā Valsts policijas kompetencē ir administratīvā pārkāpuma lietas sagatavošana iztiesāšanai, Senāts nesaskata šķēršļus iestādei pieņemt lēmumu par personas atzīšanu par cietušo.

Par pieteicējas īpašuma tiesību aizskāruma vērtējumu

[17] Vienlaikus Senāts konstatē, ka apgabaltiesa nav pilnībā pārbaudījusi pieteicējas argumentus par viņas īpašuma tiesību nepamatotu aizskārumu. Proti, apgabaltiesa ir vērtējusi datortehnikas izņemšanas apstākļus, bet nav apsvērusi, vai Valsts policijas tālākā rīcība, ilgstoši neatdodot pieteicējai izņemto datortehniku, ir bijusi tiesiska (pamatota).

[18] Satversmes 105.pants garantē ikviena tiesības uz īpašumu, un tas paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts iespēju sabiedrības interesēs ierobežot šīs tiesības. Minētais pants, no vienas puses, ietver valsts pienākumu nodrošināt īpašuma tiesību aizsardzību, taču, no otras puses, dod valstij arī tiesības noteiktā apjomā un kārtībā iejaukties īpašuma tiesību izmantošanā.

Ar tiesībām uz īpašumu Satversmes 105.panta izpratnē saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas (*Satversmes tiesas 2020.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr. 2019-37-0103 15.2.punkts*). Tas ietver īpašnieka tiesības izmantot viņam piederošo īpašumu pēc saviem ieskatiem, kā arī gūt no tā ekonomisku labumu (sal. sk. *Satversmes tiesas 2020.gada 20.februāra sprieduma lietā Nr. 2019-09-03 18.punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka īpašuma izņemšana tiesvedības nodrošināšanai ir uzskatāma par īpašuma izmantošanas kontroli un tāpēc iejaucas šīs personas tiesībās uz īpašuma miermīlīgu baudīšanu (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2025.gada 27.februāra sprieduma lietā „Krieviņa pret Latviju”, iesnieguma Nr. 31381/17, 21.punkts*).

Vērtējot iespējamo tiesību uz īpašumu aizskārumu, jautājums par pieteicējai izņemtās datortehnikas glabāšanu ir aplūkojams atsevišķi no jautājuma par datortehnikas izņemšanu (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2024.gada 24.oktobra sprieduma lietā „N.B. pret Latviju", iesnieguma Nr. 67101/17, 13.punkts*). Tātad tas vien, ka datortehnikas izņemšana, iespējams, ir bijusi tiesiska, principā neizslēdz iespēju konstatēt tiesību uz īpašumu nepamatotu ierobežojumu tā iemesla dēļ, ka personai ilgstoši liegtas tiesības piekļūt izņemtajai datortehnikai.

[19] Jāatgādina, ka Satversmes 105.pantā noteiktās tiesības nav absolūtas, tās atbilstoši Satversmes 116.pantam var tikt ierobežotas likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Tas nozīmē, ka iejaukšanās personas tiesībās var būt attaisnojama, ja tā ir noteikta ar likumu, atbilst leģitīmam mērķim un ir nodrošināts taisnīgs līdzsvars starp sabiedrības vispārējām interesēm un pienākumu aizsargāt indivīda tiesības. Tomēr, kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, taisnīgs līdzsvars nebūs sasniegts, ja skartajai personai jācieš pārmērīgs slogs (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas2025.gada 27.februāra sprieduma lietā „Krieviņa pret Latviju", iesnieguma Nr. 31381/17, 21.punkts*).

Minēto apstākļu vērtējums ir tiesas, kas izskata lietu pēc būtības, kompetencē. Tas nozīmē, ka tiesai jāvērtē, vai datortehnikas izņemšana un tās turpmāka glabāšana bija noteikta ar likumu un vērsta uz leģitīma mērķa sasniegšanu un vai tika nodrošināts taisnīgs līdzsvars starp sabiedrības un indivīda interesēm.

Ja tiesa secina, ka datortehnikas izņemšana un glabāšana bija noteikta ar likumu un vērsta uz leģitīma mērķa sasniegšanu, apsverams, vai administratīvā pārkāpuma lietas sagatavošana izskatīšanai ir veikta saprātīgā termiņā, paturot prātā, ka personai, kuras īpašuma tiesībās ir notikusi iejaukšanās, nav noteikts procesuālais statuss un tā nevar pilnvērtīgi realizēt tiesības uz aizstāvību. Apsverams arī tas, vai konkrētajos apstākļos – neesot noteiktam procesuālajam statusam administratīvā pārkāpuma lietā – pieteicējai bija nodrošinātas tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību saistībā ar mantas izņemšanu un glabāšanu. Tāpat vērtējams, vai izņemtā datortehnika tika izmantota pieteicējas saimnieciskās darbības veikšanai un vai datortehnikas glabāšana tādējādi ir radījusi pieteicējai būtisku apgrūtinājumu.

Tā kā apgabaltiesa šos apstākļus nav vērtējusi un tam var būt ietekme uz lietas izskatīšanas rezultātu, pārsūdzētais spriedums ir atceļams.

Par citiem lietas dalībnieku argumentiem, kam var būt nozīme, izskatot lietu no jauna

[20] Valsts policija kasācijas sūdzībā, atsaucoties uz Kaitējuma atlīdzināšanas likumprojekta anotāciju, norāda, ka attiecībā uz zaudējuma atlīdzināšanas pamatu administratīvā pārkāpuma lietvedībā izšķirošais faktors ir nevis iestādes rīcības neatbilstība kodeksa prasībām, bet gan personas vainas neesība. Iestāde uzskata, ka tiesai bija jāpārbauda, vai pieteicēja ir vainojama administratīvajā pārkāpumā.

No Kaitējuma atlīdzināšanas likuma normām izriet, ka personai ir tiesības uz atlīdzinājumu gan tad, ja iestāde rīkojusies prettiesiski, gan arī tad, ja iestāde ir rīkojusies tiesiski, taču, kā izrādās vēlāk, nepamatoti (likuma 1.pants). Pirmajā gadījumā atlīdzinājuma piešķiršanai nepieciešams kompetentas institūcijas lēmums par to, ka kāda konkrēta darbība ir bijusi prettiesiska, savukārt otrajā gadījumā šāds lēmums nav nepieciešams (likuma 6.panta otrā daļa).

Kaitējuma atlīdzināšanas likumprojekta anotācijā, paskaidrojot likumprojektā ietverto regulējumu kaitējuma atlīdzināšanai par nepamatotu rīcību administratīvā pārkāpuma lietas ietvaros (sākotnēji to bija paredzēts regulēt atsevišķi), norādīts, ka svarīgi ir tas, vai persona ir izdarījusi administratīvo pārkāpumu, proti, vai viņu var vainot prettiesiskā nodarījumā. Tādējādi izšķirošais faktors ir nevis iestādes rīcības atbilstība kodeksam, bet gan personas vainas neesība (sal. sk. arī *Senāta 2023.gada 20.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-107/2023, ECLI:LV:AT:2023:0920.A420272218.14.S, 11.punktu*).

Ņemot vērā minēto, Valsts policija nepamatoti atsaucas uz Kaitējuma atlīdzināšanas likumprojekta anotācijā norādīto par atlīdzināšanas priekšnoteikumiem saistībā ar iestādes nepamatotu rīcību. Apgabaltiesai, atzīstot, ka iestādes darbības ir bijušas prettiesiskas, nebija pamata pievērsties jautājumam par pieteicējas vainu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā.

[21] Pieteicēja kasācijas sūdzībā norāda, ka apgabaltiesa sprieduma motīvu daļā konstatējusi vairāku iestādes darbību prettiesiskumu, tomēr sprieduma rezolutīvajā daļā norādījusi uz vispārīgu iestādes rīcības prettiesiskumu. Pieteicēja arī uzskata, ka atlīdzinājums bija nosakāms atsevišķi par katru tiesas konstatēto prettiesisko rīcību.

Senāts šiem argumentiem nepiekrīt. Administratīvajai tiesai vispārīgi nav kompetences vērtēt administratīvā pārkāpuma lietvedībā pieņemta lēmuma vai darbības tiesiskumu. Tai ir kompetence lemt par atlīdzinājuma noteikšanu par kaitējumu, kas personai nodarīts administratīvā pārkāpuma lietvedībā. Arī konkrētajā gadījumā administratīvajai tiesai ir nodots prasījums par kaitējuma atlīdzināšanu, un šī prasījuma ietvaros tiesai, ņemot vērā attiecīga regulējuma trūkumu kodeksā, ir jāpārbauda pēc būtības pieteicējas argumenti par procesuālajām darbībām administratīvā pārkāpuma lietvedībā. Tomēr minētais nenozīmē, ka administratīvajai tiesai sprieduma rezolutīvajā daļā ir jāsniedz atzinums par iestādes procesuālo darbību administratīvā pārkāpuma lietā tiesiskumu, jo šādas kompetences tai, kā jau minēts, nav. Līdz ar to nav nozīmes pieteicējas argumentiem par nesakritību starp pārsūdzētā sprieduma motīvu daļas secinājumiem par iestādes darbību tiesiskumu un rezolutīvās daļas vārdisko formulējumu, jo iestādes procesuālo darbību tiesiskuma vērtējumam ir nozīme tikai atlīdzinājuma, kas ir tiesai nodotais prasījums, kontekstā.

Izskatot prasījumu par administratīvā pārkāpuma lietā nodarīta kaitējuma atlīdzinājumu, tiesas kompetencē ir novērtēt konkrētā gadījuma apstākļus un lemt par atbilstošu atlīdzinājumu. Lietas apstākļi var būt gan tādi, kad nosakāms atsevišķs nemantiskā kaitējuma atlīdzinājums par kādu atsevišķu procesuālu darbību, gan arī tādi, kad kaitējuma atlīdzinājums nosakāms kopumā par visām par prettiesiskām atzītām iestādes procesuālajām darbībām. Turklāt, kā izriet no Kaitējuma atlīdzināšanas likuma 9.panta otrās daļas, tieši privātpersonai ir pienākums pamatot atlīdzinājuma apmēru un norādīt, kā izpaudies tās nemantisko tiesību un ar likumu aizsargāto interešu aizskārums. Pieteicēja pieteikumā lūgusi atlīdzināt 7000 *euro* par nemantisko kaitējumu, kā kaitējuma cēloni norādot Valsts policijas prettiesisko rīcību un reputācijas pasliktināšanos. Tātad pieteicēja nav pamatojusi atlīdzinājuma apmēru par kādu atsevišķu iestādes prettiesisku darbību, bet to prasījusi par visām darbībām kopumā. Līdz ar to Senāts nesaskata pārkāpumus apgabaltiesas rīcībā, nosakot kopēju kaitējuma atlīdzinājumu par vairākām prettiesiskām procesuālām darbībām.

[22] Pieteicēja iebilst apgabaltiesas secinājumiem par atlīdzināmo juridiskās palīdzības izdevumu summu, norādot, ka nav grozījusi prasījuma summu, un uzsver, ka vēlas saņemt visu juridiskās palīdzības izdevumu apjomu. Pieteicēja uzskata, ka apgabaltiesa, nosakot atlīdzināmo juridiskās palīdzības izdevumu apmēru, nepamatoti ņēmusi vērā Atlīdzināšanas noteikumos paredzētos izdevumu apmērus.

Senāts, izvērtējot pārsūdzēto spriedumu, nerod apstiprinājumu pieteicējas apgalvojumam, ka apgabaltiesa ir grozījusi prasījuma summu. Pieteikumā lūgts atlīdzināt zaudējumus 9093,07 *euro*. Šī summa sakrīt ar pārsūdzētā sprieduma ievaddaļā norādīto prasījuma summu. Sprieduma rezolutīvajā daļā nolemts atlīdzināt pieteicējai zaudējumus 1053,30 *euro*, bet pārējā daļā pieteikums noraidīts. Tātad apgabaltiesa ir izskatījusi pieteicējas prasījumu tādā apmērā, kāds norādīts pieteikumā. Tas vien, ka apgabaltiesa atlīdzināmās summas apmēra noteikšanā ir balstījusies uz Atlīdzināšanas noteikumos paredzēto atlīdzināmo juridiskās palīdzības izdevumu apmēru, nav pamats atzīt, ka tādējādi būtu grozīta prasījuma summa.

[23] Pieteicēja kasācijas sūdzībā norāda uz pienācīga pamatojuma trūkumu pārsūdzētajā spriedumā kaitējuma atlīdzinājuma apmēra noteikšanā, to salīdzinot ar citās līdzīgās lietās piešķirto atlīdzinājumu.

Šie iebildumi ir pamatoti. Senāts jau iepriekš atzinis, ka, izskatot lietu par morālā (nemantiskā) kaitējuma atlīdzinājumu, tiesai ir ne tikai jānosaka atbilstīgs atlīdzinājums, bet arī jāpamato, kādēļ tā uzskatījusi atlīdzinājumu par atbilstīgu. Pamatojumam ir jāparāda, ka tiesa ir ņēmusi vērā un izvērtējusi visus atlīdzinājuma noteikšanā būtiskos apstākļus un ka tiesa, nosakot atlīdzinājumu, nav balstījusies vienīgi uz saviem subjektīvajiem ieskatiem, bet gan uz racionāliem juridiskiem apsvērumiem. Šāds pamatojums ir būtisks, lai ikviens varētu pārliecināties par tiesas nolēmuma tiesiskumu (sal. *Senāta 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-104/2010, A42466905, 19.punkts*). Pie citiem apstākļiem, kuri ņemami vērā, nosakot atlīdzinājuma veidu un apmēru, pieskaitāms arī atlīdzinājums, kas noteikts citos (jo sevišķi – salīdzināmos) gadījumos. Salīdzināmos gadījumos atlīdzinājumam ir jābūt līdzīgam, bet atšķirīgos gadījumos – atšķirīgam. Šī prasība izriet no tiesiskās vienlīdzības principa (turpat, *15.punkts*).

Apgabaltiesa pārsūdzētajā spriedumā ir pieminējusi vairākus citās administratīvajās lietās taisītos spriedumus kā tādus, kurus ņēmusi vērā nemantiskā kaitējuma apmēra noteikšanā (*pārsūdzētā sprieduma 22.punkts*). Tomēr spriedumā nav norādīts nekāds pamatojums tam, kā citās administratīvajās lietās piešķirtā nemantiskā kaitējuma apmērs un piešķiršanas kritēriji ir ietekmējuši tiesas secinājumus konkrētajā lietā.

[24] Pieteicēja uzskata, ka apgabaltiesa nav pienācīgi pamatojusi spriedumu pieteikuma noraidītajā daļā par atrauto peļņu un bez ievērības atstājusi vairākus pierādījumus.

Senāts tam nepiekrīt. Apgabaltiesa ir vērtējusi pieteicējas argumentus par zaudējumu, ko veido atrautā peļņa, tomēr nav piekritusi pieteicējas pozīcijai, ka datortehnikas izņemšana varēja radīt pieteicējas norādīto zaudējumu. Proti, apgabaltiesa nav konstatējusi cēloņsakarību starp iestādes prettiesisko rīcību un pieteicējas norādītajām nelabvēlīgajām sekām atrautās peļņas veidā (*pārsūdzētā sprieduma 24.punkts*). Līdz ar to tiesai nebija pamata pievērsties sīkākai atrautās peļņas apmēru pamatojošo pierādījumu analīzei.

[25] Apgabaltiesa nospriedusi pieteicējai atlīdzināt advokāta ceļa izdevumus 24,70 *euro*, atsaucoties uz zvērināta advokāta izrakstīto rēķinu par ceļa izdevumiem maršrutā Rīga–Jelgava–Rīga (*pārsūdzētā sprieduma 25.punkts*).

Senāts norāda, ka atbilstoši Kaitējuma atlīdzināšanas likuma 9.panta pirmās daļas un 12.panta pirmās daļas prasībām zaudējuma apmērs nosakāms, novērtējot pierādījumus. Arī Atlīdzināšanas noteikumu 50.punkts paredz, ka priekšnoteikums ceļa (transporta) izdevumu segšanai ir šādus izdevumus apliecinošu dokumentu oriģinālu pievienošana, kas atbilstoši šo noteikumu 2.pielikumam ir kvītis, čeki, biļešu oriģināli. Tātad atlīdzināmi ir tikai ar attiecīgiem dokumentiem pamatoti ceļa izdevumi (noteikumos paredzētajā apmērā), nevis prezumējami ceļa izdevumi (sal. *Senāta 2022.gada 25.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-180/2022, ECLI:LV:AT:2022:1125.A420293818.11.S, 9.punkts*).

Līdz ar to apgabaltiesai, izskatot lietu no jauna, zaudējuma atlīdzināšanas tiesiskā pamata konstatēšanas gadījumā ir jānovērtē, vai lietā iegūtie pierādījumi ir pietiekami ceļa izdevumu atlīdzināšanai.

[26] Pieteicēja kasācijas sūdzībā ietvērusi lūgumu vērsties Satversmes tiesā par Kaitējuma atlīdzināšanas likuma 10.panta trešās daļas, kas paredz izmaksas par juridisko palīdzību atlīdzināt atbilstoši Atlīdzināšanas noteikumos noteiktajiem veidiem un apmēram, neatbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 92.panta trešajam teikumam.

Senāts norāda, ka pamats pievērsties tam, kāds ir personai atlīdzināmā zaudējuma apmērs, rodas pēc tam, kad ir konstatēts zaudējuma atlīdzinājuma tiesiskais pamats. Tā kā šobrīd nav skaidrs, vai vispār pastāv zaudējuma atlīdzinājuma tiesiskais pamats, Senāts nesaskata pamatu apsvērt jautājumu par Kaitējuma atlīdzināšanas likuma 10.panta trešās daļas atbilstību Satversmei.

Kopsavilkums

[27] Apkopojot minēto, Senāts secina, ka apgabaltiesa, izskatot lietu, nav pilnvērtīgi pārbaudījusi ne lietas faktiskos, ne tiesiskos apstākļus. Šādas apgabaltiesas pieļautas kļūdas varēja ietekmēt lietas izskatīšanas rezultātu, tāpēc apgabaltiesas spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta pirmās daļas 1.punktu, 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2022.gada 29.novembra spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai;

atmaksāt /Persona A/ drošības naudu 70 *euro*;

atmaksāt Valsts policijai drošības naudu 70 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

L. Konošonoka Dz. Amerika D. Makarova